

DEZVOLTAREA ARTEI INTERPRETATIVE PIANISTICE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

DEVELOPMENT OF PIANISTIC ART IN MOLDOVA

Ludmila REABOȘAPCA,

doctor, conferențiar universitar,

Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice, Chișinău

The work contains thorough information concerning the development of pianistic art in Moldova and its interpretation by numerous piano teachers at different stages of its development. There is a definite connection between the past and the present of the piano interpretative art in Moldova. On the one hand the author gives a survey of a competition of young musicians held in 1950 with great success. On the other hand he touches upon the problem of the present music school. The experience of some higher musical school masters is characterized, associating their teaching and concert activities.

In this article it is described the concert life of the Conservatoire on the basis of the available concert posters, with the programs of the leading professors such as: L. Vaverco, L. Levinzon, A. Sokovnin, E. Revzo, O. Dain, M. Silkina, O. Silkina.

Arta interpretativă pianistică în Republica Moldova se află într-o legătură indispensabilă cu istoria culturii noastre. Premisele dezvoltării sale au apărut treptat, relevându-se spre sfârșitul sec. al XIX-lea. Ele s-au manifestat prin numeroase turnee ale muzicienilor Europeni la Chișinău, evoluția diferitelor forme ale interpretării în cadrul familial, cât și prin deschiderea în 1836 la Iași a Conservatorului filarmonico-dramatic, unde tineretul talentat din Basarabia putea obține studii gratuite.

În diferite perioade, la Chișinău au concertat pianiști celebri precum ar fi: F.Liszt, A.Hoffmann, L.Godovski, S.Rahmaninov, A.Zilotti, A.Skreabin.

O contribuție considerabilă în dezvoltarea muzicii pianistice naționale a avut-o Carol Miciuli. Fiind unul dintre cei mai cunoscuți elevi ai lui F.Chopin, el a realizat redactarea creației marelui său profesor. C.Miculi a fost apreciat ca un remarcabil

pianist concertant, organizator al vieții muzicale, dar și compozitor. El a compus un număr mare de piese pentru pian, dintre care se evidențiază prin originalitatea sa „*Douze airs nationaux roumanins*”.

Un alt mare reprezentant al artei pianistice în sec. al XIX-lea a fost Anton Rubinștein, originar din Basarabia. Deși cea mai mare parte a vieții muzicianul și-a petrecut-o în Rusia, impresiile copilăriei și-au găsit reflectare în creația sa.

La hotarul secolelor al XIX-lea – al XX-lea viața muzicală a Basarabiei s-a intensificat. În 1880 la Chișinău a fost fondată Societatea amatorilor muzicii „Armonia”. O contribuție importantă în activitatea acestei societăți l-a avut absolventul Conservatorului din Petersburg Vasiliu Gutol. Din inițiativa sa în 1839 la Chișinău se deschide prima școală de muzică. V.Gutor este autorul elaborării studiului metodic „*Primele lecții de pian*”, unde sunt expuse idei progre-

siste despre metodele de instruire a începătorilor la pian. În 1899 societatea „Armonia” a fost transformată într-o secție a Societății Muzicale Ruse. În cadrul acestei instituții lecțiile erau predate de către E.Malișevskaia, N.Bongardt, N.Buslov, Ia.Gorr, E.Kloze-Rapp, N.Prokin, K.Veirih, R.Deli, A.Leampert, I.Jabovski, K.Spitt, Iu.Guz, G.Biber-Galperin.

Între anii 1918-1940 la Chișinău au funcționat trei conservatoare particulare, fiecare cu clase de pian, fiind conduse de muzicieni autohtoni, absolvenți ai conservatoarelor din Rusia și Europa Occidentală. Cei mai renumiți pedagogi-pianiști din Chișinău în perioada anilor 20-30 au fost I.Bazilevski, C.Romanov, Iu. Guz, A.Stadnițki, V.Onofrei, C.Salina, Z.Boldur, C.Fainstein.

Ivan Bazilevski – absolvent al Conservatorului din Moscova - a fost apreciat ca un excelent interpret al creațiilor lui Beethoven, Chopin, Liszt, și ale compozitorilor ruși, bucurându-se de o mare popularitate ca profesor și pianist concertant. El a locuit la Chișinău între anii 1919-1930. Talentul lui I. Bazilevski a fost remarcat de marele cântăreț Fiodor Șaleapin în timpul turneele sale la Chișinău. Drept confirmare a acestui fapt a fost activitatea concertistică în comun a lor.

Constantin Romanov – pianist, compozitor, absolvent al Conservatorului din Kiev, basarabean de origine – de asemenea este bine cunoscut în Moldova. În perioada dintre anii 1919-1929 el a susținut numeroase concerte, interpretând cu precădere creații proprii, evoluând și ca ansamblist, în același timp, s-a manifestat și pe tărîmul pedagogic.

Începînd cu anul 1919, o activitate productivă concertistică și pe-

dagogică a avut-o și Vasilii Onofrei. În această perioadă era cunoscut și pianistul V.Seroțiński, absolventul școlii de muzică din Chișinău și al Conservatorului din Leipzig. El s-a ocupat și de practica pianistică particulară, iar din 1926 a deschis cursuri de pian ce aveau drept scop principal organizarea seratelor de muzică pentru pian.

O mare contribuție la dezvoltarea artei pianistice din Basarabia în perioada interbelică a avut-o și Iulii Guz. El a studiat la profesorul L.Godovski, apoi la Conservatorul din Petersburg, la profesorii Esipova și Barinova. Iu.Guz a evoluat ca solist, ansamblist și, paralel, ca profesor la Conservatorul „Unirea”. Printre elevii săi îi amintim T. Cantorovici – Dumitrescu, care și-a continuat studiile la Conservatorul din Berlin în clasa profesorului A.Liberman; N.Ilnițkaia, care a absolvit mai apoi Academia de Muzică din Viena cu diplomă de gradul I; M.Litvin, care și-a perfecționat măiestria interpretativă la Conservatorul din Leipzig în clasa profesorului M. Pauer.

În anul 1940 a fost creat Conservatorul Moldovenesc de Stat pe baza instituției existente care pregătea specialiști în domeniu de înaltă calificare. Studiile preuniversitare se efectuau în școlile de muzică de șapte ani, precum și în două instituții specializate – școala medie specială de muzică de 10 ani, fondată în 1940, și Colegiu de muzică cu termenul de studii de 4 ani, deschis în anul 1945. În ambele instituții erau clase de pian. Printre pedagogii-pianiști de la etapa preuniversitară amintim pe L. Berdicevskaja, L. Volskaia, M. Dailis, Iu. Guz, A. Dailis, V. Gurtovaia, N. Șcrebitenko, G. Harșevskaia, O. Krebs, S. Korineva.

La momentul fondării Conservatorului Moldovenesc de Stat numărul profesorilor de pian era mic, respectiv și numărul de studenți. Așa, în perioada dintre anii 1940-1953 activitatea creativă a catedrei de pian, în mare măsură, era dirijată de șeful secției de Pian, conferențiarul Iulii Guz. Aici au predat profesorii Lidia Volskaia, Antonina Stadițkaia, Evghenia Revzo. Cursul „Istoria artei pianistice” este ținut de Clara Fainstei, care era profesoară și de pian auxiliar.

2. Afizele concertistice ale Conservatorului de Stat din Chișinău reflectă pe deplin viața muzicală a acestei perioade, precum și numele multor muzicieni de seamă (profesori) ce și-au adus contribuția la propășirea artei interpretative naționale. La o analiză minuțioasă a acestor afișe, poate fi lesne constatată importanța majoră a Conservatorului, care era considerat drept un centru cultural al capitalei și care oglindea măiestria interpretativă a iluștrilor profesori din această instituție. Aceste afișe conțineau numele interpreților, repertoriul, precum și ziua susținerii concertului.

În cadrul Conservatorului, activitatea concertistică era bine planificată, mai intensă la finele semestrelor.

Unul dintre afișe, datat cu anul 1958, conține o serie de nume notorii din lumea muzicii: L. Vaverco, O. Jukova, E. Revzo, E. Bogdanovschi, A. Talarova – concerte solo la pian; A. Sokovnin-V. Levenzon – duet pianistic, O. Dain-M. Silkina – ansamblu cameral; E. Grecina-O. Silkina – lărică vocală.

Din cele expuse mai sus, poate fi constatată împletirea armonioasă a diferitelor stiluri, dar cel mai important fapt este dorința imensă de a-i introduce pe cei prezenți în miraculoasa lume a muzicii, grație unei cascade năvalnice de note ce lasă publicul

fără cuvinte și dă un exemplu demn de urmat viitorilor interpreți.

Ludmila Vaverco a interpretat cu fervoare celebra *Sonată nr. 2* de Prokofiev în partea întâi a concertului și *Sonata în si minor* de Liszt, în partea a doua, cărora le-a adăugat superbul poem-legendă *Kosenko*, splendida *Lumina lunii* de Debussy și *originala Baladă nr. 4* de Chopin.

Acestor concerte li se acordă o atenție deosebită, astfel încât în revista „Музыкальная жизнь Молдовы” nr. 1 din 1959 T. Voitehovskaia în recenzia sa făcea o analiză meticuloasă, notând succesele interpreților, precum și remarcile și sugestiile ulterioare. Astfel, cităm din articolul „Концерты в Кишиневской Консерватории”: „Pe 4 decembrie L. Vaverco a dat un spectaculos concert solo. Stilul interpretativ, măiestria și perfecționismul pianistei incită publicul”. În acest articol T. Voitehovskaia a luat în obiectiv toate lucrările interpretate de către tânăra pianistă L. Vaverco, oglinzind maniera ei deja profesionistă de interpretare și măiestria artistică și valoarea muzicală a creațiilor.

Următoarea interpretă e Olga Jukova, absolventă a Conservatorului din Moscova, în clasa renumitului profesor A. B. Goleddenveizer. În acea perioadă corpul didactic se completa cu o serie de absolvenți ai diferitelor instituții cu profil muzical din diferite regiuni: L. Vaverco, V. Levinzon, O. Silkin – Odessa; O. Jukova, A. Miroșnikov – Moscova; Acești distinși interpreți au adus un mare suflu în viața concertistică a Conservatorului. O. Jukova a executat cu brio compoziții de valoare de L. Van Beethoven, F. Schubert, piese romantice de F. Chopin, și F. Liszt – *Barcarola*, *Nocturn în mi minor*, *Rapsodia nr. 12*, *Sonetul lui Petrarca*. Tinerii pianiști au rămas cucerți de

calitățile subtile și sugestive ale interpretărilor propuse.

Concertele solo au fost combinate cu cele de cameră. Celebrul duet, ilustra pianistă M. Silkina - talentatul viorist O. Dain, reprezintă două personalități marcante în arta interpretativă a timpului. O. Dain, în paralel cu funcția de profesor la catedra Ansamblu cameral, activa și ca maestru de concert în Orchestra simfonică a Filarmonei de Stat din Republica Moldova.

Ambii interpreți erau soliști cu renume.

Catedra Ansamblu cameral consta din trei clase: clasa condusă de R. Groizun, O. Dain și A. Dailis.

O. Dain era un muzician erudit. În perioada tinereții, împreună cu Orchestra simfonică din București, concertează în toate țările Europei, acumulând o vastă experiență profesională. După absolvirea Conservatorului „Unirea” din Chișinău tânărul viorist își continuă perioada de specializare în capitala României. Cunoaște bine franceza și italiana. Studenții îl adorau pentru talent, pentru dăruire de sine, abnegație și pentru dragostea față de oameni.

M. Silkina a absolvit Conservatorul „P. Ceaikovski” din Moscova, clasa de pian. Deseori concerta împreună cu diferiți soliști-vioriști, violonceliști. A activat în cadrul Conservatorului din Chișinău în calitate de concertmaistru și profesoară la disciplina Măiestrie de concert, formând noi generații de muzicieni consacrați, care și astăzi slujesc cu dăruire culturii naționale – T. Savelieva, B. Valerștein ș.a.

Programul concertului era foarte divers – *Sonate* de A. Metner, E. Grieg, M. Ravel, alături de compozițiile lui Eisikovski - Mihali. De admirat curajoasa inițiativă a interpre-

ților de a include alături de opere interpretate mai puțin (Metner, Mihali) și renumitele compoziții ale lui M. Ravel și E. Grieg, ceea ce au impresionat publicul spectator.

În cadrul concertului din 8 decembrie au evoluat cei mai reprezentativi profesori ai catedrei Pian special: A. Sokovnin - V. Levinzon, cu *Suita nr. 2* de S. Rahmaninov. Măiestria interpretativă a acestui duet a pus în valoare rafinamentul lucrării, impresionând pianiștii începători.

Perseverența, exigența și munca asiduă constituiau cele trei elemente indispensabile în anevoiosul proces de interpretare pianistică. Repertoriul concertistic conținea, în special, lucrări ample pentru a desăvârși măiestria interpretativă a tinerilor generații și de a stimula elanul muzicienilor începători.

La 25 decembrie a evoluat cu brio profesoara E. Revzo, programul conținând operele compozitorilor sec. al XVIII-lea G. Handel și D. Scarlatti, precum și lucrările romanticilor F. Chopin și F. Liszt. Cu o măiestrie deosebită au fost interpretate *Sonatele* de D. Scarlatti, de altfel, interpretate foarte rar de pianiști pe motivul complexității lor. Adesea aceste lucrări sunt incluse în programele concursurilor internaționale, alături de *Sonatele* de I. Haydn, W. A. Mozart, L. Van Beethoven. Un exemplu elocvent rămîne a fi *Sonata nr. 6* de L. Van Beethoven pe care E. Revzo a studiat-o asiduu un an întreg și a interpretat-o cu o vădită măiestrie. Ea considera că orice lucrare muzicală trebuie executată cu o sporită „acuratețe”, prima notă fiind cea decisivă, de care depinde captarea ascultătorului și introducerea lui în superbul univers muzical.

3. În anii 50-60 ai sec. al XX-lea a avut loc o înflorire vertiginoasă

a culturii muzicale din Moldova. La toate nivelele se puneau sarcini referitor la dezvoltarea artei interpretative.

În primul număr al revistei „*Viața muzicală a Moldovei*” pentru anul 1950 găsim un articol despre concursul tinerilor muzicieni de la școala medie specializată de muzică „E. Coca” din Chișinău. Concursul este consacrat muzicii compozitorilor sovietici. Au luat parte circa 100 de elevi. La turul II au fost admiși 69 de elevi din trei grupe de vîrstă. În juriu erau așa muzicieni remarcabili ca P. Bacinin, Iu. Guz, L. Gavriov, O. Dain.

Laureați ai acestui concurs au devenit participanții care au trecut cu brio cele două etape: I. Șramko, clasa de pian a profesoarei T. Voițehovskaia; M. Șor, clasa de vioară a profesorului E. Vișcăuțan; Rita Froimovici, clasa de pian a profesorului A. Socovnin; M. Zeltser, clasa de pian a profesoarei T. Voițehovskaia; I. Rudnev, clasa de vioară a profesorului S. Cavun; L. Știmmerman, clasa de vioară a profesorului Gh. Neaga; O. Kiun, clasa de pian a profesorului A. Socovnin; V. Polosin, clasa de violoncel a profesorului B. Savici. participanții au prezentat la concurs creații de S. Prokopiev. D. Șostakovici, A. Haceaturean, D. Kabalevski, V. Zaszgorschi, Șt. Neaga, L. Gurov, S. Lobel.

Profesorii Conservatorului au dat dovadă de o deosebită responsabilitate, demonstrînd, de asemenea, interesul în obținerea rezultatelor înalte în lucrul cu elevii săi. Pe lîngă aceasta menționăm că copiii de toate vîrstele erau familiarizați atît cu muzica clasică, cît și cu lucrările compozitorilor din sec. al XX-lea, o atenție deosebită acordîndu-se opusurilor autorilor moldoveni. Laureții nominalizați mai sus s-au manifestat ulterior ca muzicieni buni, practicînd această profesie toată viața lor.

În prezent, muzicienii generației noi suntem plăcut impresionați de caracterul de masă, care predomina în arta muzicală din acea perioadă.

Tendențele care se observă actualmente în domeniul educației muzicale, în cea mai mare parte, rămîn aceleași ca și înainte. Este destul de dificil de a crea ceva nou în dezvoltarea artei pianistice, dacă nu există consecvență. Pentru aceasta este necesar de a crește o generație de continuatori, elevi, apoi vor urma elevii acestor elevi ș.a.m.d. Dacă acest proces nu va fi susținut, se poate pierde totul.

A. Șveitser a scris referitor la invențiile lui I. S. Bach: „*Copiii care le-au studiat cîndva, cît de mecanic nu le-ar fi interpretat, au primit reprezentare despre muzică [...] Cine a studiat aceste piese cu un pedagog bun, acela a înțeles dimensiunea artei auditive, indiferent de faptul dacă el va deveni artist-creator sau se va alătura numeroasei pleiade de muzicieni-interpretatori*”^{*} Aceste cuvinte relevă ideea că muzica formează gustul, cultura și înțelegerea despre muzică bună și muzică de calitate proastă. Mulți profesori acordă puțină atenție culturii muzicale a copiilor săi, neînțelegînd că muzica clasică educă copiii în spiritul respectului pentru așa nume ca L. Van Beethoven, I. S. Bach, W. A. Mozart, F. Chopin ș.a. Ei nu se vor interesa de exemple de proastă calitate din muzica ușoară de estradă.

În școala medie disciplina „Muzică”, de asemenea, nu îndeplinește pe deplin funcția sa de iluminare, de aceea concertele de muzică clasică din Filarmonică, Sala cu Orgă sunt puțin frecventate de publicul larg, cercul profesioniștilor îngustîndu-se tot mai mult.

Aș vrea să menționez că în prezent în școlile de muzică nu este concurs la admitere, mai ales la așa instrumente precum: pian, vioară, violoncel. Cauzele principale care determină părinții să renunțe la ideea de a studia muzica sunt: scăderea prestigiului profesiei și salarizarea proastă pe de o parte, lipsa culturii și a interesului pentru muzica clasică, pe de altă parte.

Astfel, constatăm cu regret că republica pierde o școală importantă, care a constituit baza instruirii pentru mai multe generații de muzicieni buni, care au proslăvit Moldova peste hotarele ei.

Tradițiile anilor 50-60 se reduc la minimum. Dar, cu toate că în majoritatea școlilor muzicale, mai există tineri, care țin cu desăvârșire să studieze în licee și Colegii de muzică, ca apoi, fiind discipoli ai școlii superioare, pleacă peste hotare cu concerte, la concursuri internaționale, unde demonstrează o școală bună, o pregătire profesională înaltă, care după cum spunea A. Rubinștein „*nu le dă să cadă*”**, nemaivorbind despre faptul că școala sovietică rusă se considera cea mai bună din lume.

Absolvenții Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice activează în domeniu în cele mai prestigioase orașe ale lumii: Milano, Lyon, New-York, Viena - în teatre de operă, orchestre simfonice, instituții de învățământ mediu și superior muzical.

Profesorii de vază din primele generații, prin întreaga lor activitate, experiența creatoare și talentul pedagogic au influențat și au pregătit generația școlii noastre pianistice contemporane, dezvoltând arta interpretativă în Republică.

Generația tânără de pedagogi-muzicieni a AMTAP a fost pregătită în special de către personalități marcante, ale căror nume sunt menționate mai sus. Aceasta este legea artei interpretative și a instruirii muzicale: succesorii vor lua locul profesorilor pentru a duce la bun sfârșit înalta lor misiune de culturalizare a neamului nostru.

Acest proces continuu nu poate fi stopat, ci doar accelerat sau moderat, dar aceasta depinde doar de noi, depinde de conștientizarea nobilei măiestrii profesionale, pe care am ales-o.

Referințe bibliografice

1. Л. Баренбойм. *А.Г.Рубинштейн*. Ленинград, ГосМузИздат, 1957, стр.23.
2. Б.Котляров. *Музыкальная жизнь дореволюционного Кишинева*. Кишинев, Картя молдовеняскэ, 1967. Neuhaus, N.G. Despre arta pianistică. Editura muzicală a Uniunii compozitorilor din R.P.R., 1960.
3. Музыкальная жизнь Молдавии. Вып.1. Кишинев, 1959.
4. Старух Т. *Кароль Микули* // Музыкальное исполнительство. Вып.10. Москва, Музыка, 1979.